

Från redaktionen

Om ord, olikheter och ojämlikhet

Intersektionalitet är ett nytt akademiskt ord, som har börjat dyka upp lite varstans under senare år. Begreppet diskuteras på konferenser och seminarier och nu börjar också artiklar och böcker komma – till exempel Diana Mulinari & Paulina de los Reyes *Intersektionalitet: kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap* och Paulina de los Reyes & Lena Martinsson *Olikhetens paradig – intersektionella perspektiv på o(jäm)likhetsskapande*.

Det här temanumret av *Kvinnovetenskaplig tidskrift* ägnas helt åt intersektionalitet. Några av artiklarna är inriktade på frågor av mer övergripande teoretisk art, andra argumenterar för att intersektionalitet ska vidgas till att omfatta fler aspekter än det vanligtvis brukar göra, medan ytterligare andra artiklar visar hur det kan användas i den vetenskapliga praktiken. De flesta texterna presenterades ursprungligen på konferensen *Intersektionalitet – ett användbart begrepp inom genusforskningen?*, som arrangerades av Nationella sekretariatet för genusforskning och som hölls på Arbetets museum i Norrköping 4-5 februari 2005. Dessutom har vi speciellt för det här numret låtit översätta Leslie McCalls uppmärksammade artikel "The Complexity of Intersectionality". Därigenom har vi fått ihop en spännande helhet som vi hoppas ska väcka nyfikenhet och stimulera till en vidare diskussion om dessa viktiga frågor.

Vad betyder intersektionalitet och vad kan det användas till? Ur vilka traditioner har begreppet vuxit fram och hur förhåller det sig till tidigare begrepp om samhälleliga skillnader av olika slag? Vad omfattar det? Vilka problem kan det lösa? Vilka problem kan det eventuellt själv ge upphov till? Och hur bär man sig åt för att använda detta nya begrepp i den vetenskapliga praktiken?

Enligt *Svenska Akademiens ordbok* betyder intersektion att en linje korsar eller avskär en annan. Intersektionen är den punkt där linjerna korsas. På amerikansk engelska används "intersection" också i betydelsen gatukorsning, vägkorsning. Som så många andra termer är även denna inspirerad av det engelska akademiska språket.

Intersektionalitet fokuserar skärningspunkten mellan olika samhälleliga maktordningar som baseras på kön, etnicitet, sexualitet, klass, ras, nationalitet, funktionalitet, ålder, religion... Vilka kategorier som tas med och hur var och en av dem förstås är föremål för fortgående diskussioner. Intersektionalitet är ett brett tvärvetenskapligt begrepp som sätter sökarljuset på hur olika maktordningar samverkar. Det handlar om något annat än att lägga den ena ordningen till den andra. I likhet med flera begrepp som börjar med "inter" – intertextualitet, intermedialitet, interferens, interaktion – utgår intersektionalitet från att

olika komponenter påverkar varandra, påpekar Johan Fornäs i sin artikel i detta nummer. Poängen är att de inte kan isoleras från varandra utan att något väsentligt går förlorat. Olika maktordningar konstruerar varandra ömsesidigt. De kan försvaga eller förstärka varandra, komplettera eller konkurrera med varandra. Det handlar om ett komplext och dynamiskt samspel.

Hur man ska begreppslägga de skillnadsdimensioner som samhällsliga maktordningar baseras på har diskuterats flitigt genom åren. Varje begrepp i raden ”kön”, ”etnicitet”, ”sexualitet”, ”klass”, ”ras”, ”nationalitet”, ”funktionalitet”, ”ålder”, ”religion” har kritiserats och alternativa begrepp har lanserats, men det tycks som om vissa begrepp är mer problematiska än andra. Finns det exempelvis på svenska något etablerat ord för det begreppsält som handlar om den sociala betydelsen av individens fysiska, intellektuella och psykiska förmågor och begränsningar, det som här har kallats ”funktionalitet”? Ord som funktionshinder, rörelsehinder etc. omfattar bara en del av begreppsältet. Alla har kön och ålder, men alla har inte funktionshinder. Är ”sexualitet” verkligen ett bra ord för ett frågefält som i högre utsträckning handlar om kön, identiteter, sociala institutioner, föreställningar och drömmar än om det som till vardags brukar kallas sexualitet? Ytterligare ett problembegrepp är ”ras”. Rasbegreppet är etablerat i exempelvis amerikansk akademisk diskussion, men svenska forskare tvekar inför att använda detta historiskt så belastade ord genom att förse det med citattecken. Ras blir ”ras”. Avsikten är förstås att understryka att ras är en sociokulturell fiktion och inte en naturgiven kategori. En invändning kunde vara att de flesta termer för samhällsliga skillnadsdimensioner är belastade med associationer till ojämlikhetsskapande företeelser av olika slag. Den som vill veta

mer om rastänkandets idéhistoria kan med fördel läsa Mikela Lundahls nyligen utkomna avhandling, *Vad är en neger? negritude, essentialism, strategi* (Glänta 2005).

De språkliga svårigheterna är givetvis inte bara av teoretiskt akademisk art. De är i högsta grad relaterade till en komplex och problemfylld verklighet. Ord är viktiga när olikhet blir till ojämlikhet.

Ord är viktiga också när ojämlikheten analyseras och utmanas. Så länge rasism, sexism, homofobi, xenofobi, klassförtryck och marginalisering av funktionshindrade existerar kommer det att pågå en kamp om hur olikheter och ojämlikheter ska begreppsläggas och benämnas.

Om artiklarna

Det är Nina Lykke som får inleda detta temanummer. För två år sedan introducerade hon begreppet intersektionalitet för denna tidskrifts läsare genom en artikel som kom att bli mycket uppmärksammad (se *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 1/03). I den här aktuella artikeln ”Nya perspektiv på intersektionalitet – problem och potential” vidareutvecklar hon sina tankegångar. Hon inreflekterar den diskussion om dessa frågor som har ägt rum de senaste åren, inte minst i denna tidskrifts spalter. Lykke lyfter fram såväl möjligheter som problem med det nya begreppet.

Nira Yuval-Davis är en av de forskare som i mer internationella sammanhang var tidigt ute med att använda intersektionalitetsbegreppet och är numera en standardreferens inom området. Hon tar i sin artikel ”Gender mainstreaming och intersektionalitet” upp frågan om hur det internationella samarbete, som hanterar dessa frågor, ser ut. I sin beskrivning av samspelet mellan intersektionalitet och mainstreaming berör hon aspekter av såväl teoretisk som praktisk och metodisk art. Nira

Yuval Davis ställer frågan om försöken att mainstreama genusfrågorna kanske rentav försvårar arbetet för de feminister som arbetar inom internationella organ som FN i stället för att underlätta det.

Därefter följer en artikel av den amerikanska sociologen och genusvetaren Leslie McCall, "Intersektionalitetens komplexitet". McCall utreder i sin artikel några olika teoretiska, metodologiska, och i förlängningen också filosofiska, förhållningssätt till frågan om komplexitet i intersektionella studier. En viktig skilljelinje finner hon i de olika forskningstraditionernas inställning till kategoriers vara eller inte vara och i deras förhållningssätt till tidigare icke-intersektionell forskning om ras, klass och kön.

Därefter följer en rad artiklar skrivna av svenska forskare med ett intersektionellt perspektiv. I "Röster som gjorde skillnad: Korsande identifikationer i folkhemmets populärkultur" gör Johan Fornäs en intersektionell och intermediell analys av sånger, noveller och andra texter som på olika sätt är relaterade till jazz. I sin teoretiska diskussion understryker han att såväl gränser som överskridandet av gränser mellan olika identitetsdimensioner måste rekonstrueras empiriskt och att valet av de identitetsdimensioner en studie ska omfatta måste avgöras utifrån den empiri och de kontexter som är aktuella i studien.

Erica Appelros argumenterar i sin artikel "Religion och intersektionalitet" för att religion ska ha en plats i intersektionella analyser. Hon föreslår att begreppet "religiös proximitet", som handlar om närhet till den gudomliga auktoriteten, skulle kunna användas för att analysera både formella religiösa hierarkier och informella, konservativa religiösa system.

Också nästa artikel handlar om att addera ytterligare en dimension till diskussionen. Clary Krekula, Anna-Liisa Närvänen och Eli-

sabeth Näsman undersöker i "Ålder i intersektionell analys" vad intersektionalitetsperspektivet skulle kunna tillföra forskningen om ålderns sociala innebörder och vice versa. De ger exempel på att något går förlorat om inte ålder och samhälleliga åldersordningar tas med i diskussionen och de visar på riskerna med att inte arbeta med flera olika maktdimensioner samtidigt i den åldersbaserade forskningen.

Siv Fahlgren och Lena Sawyer skriver i sin artikel "Maktrelationer och normaliseringsprocesser i välfärdsstaten" att intersektionella analyser kan bli ett viktigt redskap inom socialt arbete. I en välfärdsstat under nedmontering och i ett alltmer globaliserat samhälle är det nödvändigt att hantera flera maktdimensioner samtidigt. Deras artikel handlar om att frågorna inom detta kunskapsområde, både de som är av mer praktisk, institutionell art och de som är av mer teoretisk natur, måste formuleras så att de tar hänsyn till hur olika samhälleliga ordningar samverkar.

Frida Nilsson ger i sin artikel "Nödvändigheten av att integrera olika teoretiska maktförståelser" exempel på hur kvinnliga ANC-politiker diskursivt och praktiskt hanterar "lobola", en betalning från brudgummen eller hans familj till brudens familj vid giftermål. Hon menar att intersektionalitet kräver att olika förståelser av makt tydliggörs och integreras med varandra. Kategorier som kön, klass, ras, etnicitet, sexualitet regleras både av diskursiva och ekonomiska, politiska och institutionella faktorer.

Sista ordet i detta nummer går till Sari Kouvo i Kabul, Afghanistan. Kouvo berättar om ett helt annat sätt att föra valkampanj än det vi är vana med. Hon ställer också frågor om solidaritet och strategi.

Eva Borgström
temaredaktör